Hinni Papponen
Neuvotteleva virkamies
Ympäristöministeriö

REACH-asetuksen mukainen lyijyn käyttöä ammuksissa ja kalastusvälineissä koskeva rajoitusehdotus

Lyijy on luokiteltu EU:n aineiden ja seosten luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevan ns. CLP-asetuksen ((EY) N:o 1272/2008) mukaan mm. syöpää aiheuttavaksi ja neurotoksiseksi aineeksi, joka on ongelmallinen sekä ihmisen terveyden että ympäristön hyvinvoinnin näkökulmasta.

EU:n kemikaaliasetus REACH:n ((EY) N:o 1907/2006) VIII osaston artiklojen 67-73 nojalla voidaan rajoittaa tietyin edellytyksin vaarallisen kemikaalin valmistusta, käyttöä ja markkinoille saattamista sellaisenaan, seoksessa tai esineessä. Rajoitukset annetaan komission täytäntöönpanoasetuksina. Lyijyn käyttöä on jo aiemmin rajoitettu REACH-asetuksen nojalla mm. maaleissa ja erilaisissa kuluttajien käyttämissä esineissä.

Euroopan kemikaaliviraston (European Chemicals Agency, ECHA) komission toimeksiannosta valmistelema lyijyhaulien käyttöä ja hallussapitoa kosteikoilla koskeva rajoitus (ns. Lyijy I) on jo voimassa olevaa lainsäädäntöä, joka tuli sovellettavaksi 15.2.2023.

Euroopan kemikaalivirasto on valmistellut komission toimeksiannosta myös toisen rajoitusehdotuksen, joka kattaa lyijyhaulien muualla kuin kosteikkoalueilla tapahtuvan käytön lisäksi myös lyijyn käytön myös muissa ammustyypeissä (luodeissa) sekä kalastusvälineissä (ns. Lyijy II). Komissio julkaisi helmikuussa 2025 em. ehdotuksen pohjalta valmistelemansa säädösehdotuksen, jota käsitellään parhaillaan REACH-komiteassa. Kemikaaliviraston alkuperäinen ehdotus lyijyluotien käytön rajoittamisesta ulkoampumaradoilla herätti huolta Suomessa erityisesti maanpuolustuksellisista syistä. Suomi teki asiassa aktiivista ennakkovaikuttamista, minkä seurauksena komission lopullinen säädösehdotus rajasi ulkoampumaradat rajoituksen ulkopuolelle. Komissio on lisäksi jo muokannut ehdotustaan jäsenvaltioilta ja sidosryhmiltä saadun palautteen perusteella, ja käsittelyssä oleva toinen versio saattaa vielä muuttua komiteakäsittelyn edetessä.

Rajoitusehdotus

Euroopan komissio on esittänyt rajoituksia lyijyä sisältävien ammusten ja kalastusvälineiden käyttöön ja markkinoille saattamiseen. Ehdotuksen mukaan tuotteet, joiden lyijypitoisuus ylittää yhden painoprosentin metallina ilmaistuna, olisivat pääsääntöisesti kiellettyjä. Rajoitukseen sisältyy kuitenkin useita poikkeuksia, eikä se koskisi esimerkiksi sisäampumaratoja tai viranomaisten toimintaa.

Komissio ehdottaa, että lyijyhaulien käyttö metsästyksessä lopetettaisiin kolmen vuoden siirtymäajalla. Ulkona tapahtuvassa urheiluammunnassa siirtymäaika olisi viisi vuotta. Tietyillä ulkoampumaradoilla, jotka täyttävät tarkat riskinhallintavaatimukset ja ovat erikseen luvitettuja, lyijyhaulien käyttö voisi jatkua jopa 15 vuoden ajan, kun haulien

koko on 1,9–2,6 millimetriä. Markkinoille saattaminen olisi kielletty rajoitukseen kuuluvien käyttötarkoitusten osalta.

Lyijyluotien osalta metsästyskäyttö kiellettäisiin 1, 5 tai 10 vuoden siirtymäajalla riippuen luodin kaliiperista ja tyypistä. Tietyt erikoisluodit, kuten hylkeenmetsästyksessä käytettävät, jäisivät rajoituksen ulkopuolelle. Ampumaradoilla luotien käyttö voisi jatkua ennallaan, eikä ulkoampumaradoilta edellytettäisi erityisiä riskinhallintatoimia. Sen sijaan muualla kuin ampumaradoilla tapahtuva urheiluammunta kiellettäisiin viiden vuoden siirtymäajan jälkeen. Lyijyluotien markkinoille saattamista ei rajoitettaisi.

Kalastuksessa lyijyä sisältävien vieheiden ja painojen käyttö sekä markkinoille saattaminen kiellettäisiin kolmen tai viiden vuoden siirtymäajalla painosta riippuen. Tarkoituksella irrotettavat lyijypainot ja vastaavat tuotteet kuuluisivat kieltojen piiriin kuuden kuukauden siirtymäajan jälkeen. Kalastusvälineiden osalta kielto koskisi vain rajoituksen voimaantulon jälkeen markkinoille saatettuja tuotteita, eikä se ulottuisi esineisiin, joissa lyijy on kapseloitu muun materiaalin sisään, kuten tietyissä kalaverkoissa tai vieheissä.

Lisäksi ehdotuksessa esitetään, että lyijyä sisältävien ammusten pakkauksiin lisättäisiin varoitusmerkintä lyijyn vaarallisuudesta. Vähittäismyyjiltä edellytettäisiin myös asiakastiedottamista lyijyn riskeistä ja rajoituksen siirtymäajoista myynnin yhteydessä.

Suomen kanta

Nykyisessä muodossaan komission rajoitusehdotus on Suomen, erityisesti maanpuolustuksen, kannalta selvästi parempi kuin Euroopan kemikaaliviraston alkuperäinen ehdotus. Ampumaradoilla tapahtuva luotiaseharjoittelu voi jatkua entisellään, eikä rajoituksen odoteta vaarantavan myöskään kansallisesti tärkeää ammustuotantoa.

Rajoitusehdotus on kuitenkin edelleen vaikeaselkoinen lukuisten poikkeusten ja siirtymäaikojen vuoksi ja näiltä osin sitä voidaan parantaa. Myös ampumaratoja koskevien lyijyhaulien käyttöön liittyvien riskinhallintatoimien sääntely EU-tasoisella REACH-rajoituksella ei ole tarkoituksenmukaisin ratkaisu. Näiden toimien määrittely olisi perusteltua jättää kansallisten ja alueellisten lupaviranomaisten vastuulle, jotta vaatimukset voidaan suhteuttaa paikallisiin olosuhteisiin.

Lisäksi lyijyhaulien markkinoille saattamisen rajoittaminen vain tiettyihin käyttötarkoituksiin voi aiheuttaa käytännön haasteita. Koska haulien myynti on edelleen sallittua rajoituksen ulkopuolelle jääviin käyttötarkoituksiin, voi sääntelyn toimeenpano ja valvonta muodostua monimutkaiseksi.